

ABOP - onderhandelen over de kosten van de oorlog?

'Maar wanneer de bond, die ons opriep tot acties amper 6 maanden na dato een totaal andere koers gaat varen, diametraal tegenover de eigen richting, dan moeten wij ons door de bond door middel van dit plan tot arbeidstijdverkortingen verraden.'

'Ik sta paf. Zonder dat er volgens mij aanleiding toe is, wens en enkele hoofdbestuurders 180 graden te draaien. Bedankt lieve ouders, bedankt beste collega's en alle andere aardige mensen, die voor ons de straat zijn opgegaan. Wij gaan nu weer praten met de minister en met jullie portemonnee voor 't wisselgeld, slepen we er misschien ook nog wel wat uit.'

Twee citaten uit ingezonden brieven in Het Schoolblad (ABOP) van respectievelijk 21 juli en 16 juni 1983. Waar gaat 't om?

Onderwijswerkplan

Samen met de PCO (Prot. Chr. Onderwijsvakorganisatie, aangesloten bij het CNV) en KOV (Kath. Onderwijsvakorganisatie, CNV) brengt het hoofdbestuur van de ABOP (FNV) 1 juni j.l. het 'Onderwijswerkplan' uit. 'Een plan dat beoogt een drastische verbetering van de werkgelegenheidssituatie in het onderwijs door middel van 10% arbeidstijdverkortingen (...) Voor de financiering van de arbeidstijdverkortingen zal evenredig ingeleverd moeten worden.'

Het plan is gericht op een meerjarig kontrakt (augustus 1984- 1987) met de minister van Onderwijs. De financiering zou als volgt moeten zijn:

1. Aanwending van de trend (prijskompensatie) en eventuele kortingen op de ambtenarensalarissen. Beide beraamd op 2%, dus in totaal 4%.
2. Bijdrage van de overheid uit de zogenaamde invorderings-effekten (minder beroep op uitkeringen) en de opbrengsten van de door Deetman geplande Herziening Onderwijs Salarisstructuur. Beide beraamd op 2%, dus in totaal 4%.
3. Eigen bijdrage onderwijsgeevenden, afhankelijk van de opbrengsten van 1. en 2. Maximaal 2%.

Aan de uitvoering van het plan zijn voorwaarden verbonden. De belangrijkste zijn:

- De ATV geldt alleen voor volledige banen. In één keer ingevoerd. De rechtspositie van part-timers dient gelijk getrokken te worden met die van full-timers.
- De vrijkomende uren dienen volledig omgezet te worden in arbeidsplaatsen. Bij voorkeur door jongeren bezet.
- De voorgenomen aanvullende bezuinigingen op de begroting van 1983 dienen per augustus 1984 te worden teruggedraaid.
- In ieder geval tot 1987 geen bezuinigingen meer op het onderwijs die verlies van arbeidsplaatsen tot gevolg hebben.

Na enig schattend rekenwerk komen de bonden tot een winst van ruim 30.000 arbeidsplaatsen. Ongeveer

hetzelfde aantal dat in de periode 1983-1987 door de daling van het aantal leerlingen en de begrote bezuinigingen verloren zou gaan (dat zijn ongeveer 38.000 full- en part-time werkende onderwijsgeevenden). Resterend de huidige werkloosheid die ruim 30.000 mensen bedraagt (ongeveer 20%).

Voorstel ABOP

Het hoofdbestuur van de ABOP heeft op basis van het 'Onderwijswerkplan' een aantal eigen aksenten aangebracht. Over dat voorstel wordt in een Buitengewone Algemene Vergadering, 30 september a.s., besloten. Daarna volgen de onderhandelingen met Deetman, uitgaande van het al of niet geamendeerde plan, waarvan de resultaten in de jaarlijkse Algemene Vergadering in december beoordeeld worden. Die aksenten zijn:

1. Een strategie, die bestaat uit twee lijnen:
2. onderhandelingen over het plan; gericht op de korte termijn,
3. verzet, zo mogelijk in samenwerking met FNV, linkse politieke partijen en maatschappelijke groeperingen, tegen de krisispolitiek van de regering; gericht op de langere termijn.
4. De arbeidstijdverkortingen, 10% in één keer, dient per dag of per week plaats te vinden.
5. Inkomensgroepen tot en met modaal leveren nominaal niet in en behouden het recht op de trend.
6. Gegarandeerd moet worden dat een belangrijk deel van de vrijkomende arbeidsplaatsen door jongeren bezet worden.

Een ideetje, man

Een dag voordat de bonden hun plan openbaar maken, komt Deetman met een beleidsnotitie 'Herverdeling van arbeid in het onderwijs'. In Het Schoolblad (9 juni 1983) wordt gekonkludeerd: 'Inhoudelijk zijn er veel overeenkomsten. Beide plannen beogen 10% arbeidstijdverkortingen. Het grote verschil tussen de plannen, zit in de manier van financiering en de salariskonsequenties die dat voor onderwijsgeevenden kan hebben'.

Deetman spreekt van een 'loonoffer' van 10%. Bepaald niet duidelijk is of hij daarin het verlies van de trend, de korting op de ambtenarensalarissen en andere lopende en toekomstige bezuinigingen heeft meegerekend. Dat zal wel niet, dus gaat het om een loonverlies van 10% + 8% = 18%. Verder wil hij de beginnende leerkracht 20% korter laten werken en evenredig minder laten verdienen. En dat bij een lager aanvangsalaris.

Het plan Deetman zou 15.500 banen moeten opleveren.

De bonden beschouwen de beleidsnotitie als de uitgangspunten van Deetman in de komende onderhandelingen.

Voorstel ABOP op de cijfers bekeken

Er liggen dus drie plannen op de onderhandelingstafel. Eén van de drie bonden, een toespitsing op onderdelen daarvan van de ABOP en dat van Deetman.

THEMA: ARBEIDSTIJDVERKORTING - 'T MOET, MAAR NIET ZO

Gegeven de gebruikelijke gang van zaken bij dit soort rituelen belooft dat niet veel goeds. Geven en nemen, strijdbare woorden 'rug tegen de muur - keihard onderhandeld - onder de gegeven omstandigheden alles eruit gehaald' en een resultaat dat in het gunstigste geval ergens tussenin ligt. Maar zover is het nog niet en zover moet het ook niet komen, want het meest vergaande voorstel, dat van de ABOP, is niets anders als een handtekening onder een verlies-akkoord. Op de thema-vergaderingen, die in juni in de afdelingen georganiseerd zijn als voorbereiding op de ledenvergaderingen, is dat duidelijk naar voren gekomen. Redenen genoeg om bij dit voorstel wat langer stil te staan. Eerst enige feiten over de inleveroperatie.

- In november en december 1982 is binnen het onderwijs op uniek grote schaal gestaakt tegen de *extra korting van 1,65%* op de salarissen. Het werd 1,85%, hetgeen een totaal aan recent loonverlies van minstens 7% betekende.
 - Het hoofdbestuur van de ABOP beschouwt dit als een gegeven en telt dit in haar berekeningen niet mee.
 - De *trend* (prijskompensatie) wordt gedurende de looptijd van het kontrakt ingeleverd. In de verwachting dat hij daarmee voor de toekomst behouden blijft. Dit is de illusie van het akkoord dat Kok en van Veen in november in de Stichting van de Arbeid sloten. 'Eens gegeven, blijft gegeven', dacht van Veen en in Het Parool van 28 januari ging hij verder '...het beste werkgelegenheidsplan is loonsverlaging.'
- Overigens moet de schatting van de omvang van de prijskompensatie sterk betwijfeld worden. In plaats van de beraamde 2%, kan eerder op 3% gerekend worden. En dat is in de periode 1984-1987: 9%.

- De *korting op de salarissen* van de ambtenaren en trendvolgers is inmiddels van 2% verhoogd naar 3,5%. Behalve de onderschatting van de bezuinigingswaan van Rietkerk en aanverwanten, komt hier vooral naar voren het *bij voorbaat* akkoord gaan met wat in regeringstaal een 'loonoffer' heet. Voordat het gevecht begonnen is, wordt het strijdpark al verlaten. De tweede lijn van de ABOP-strategie, het verbrede verzet tegen de krisispolitiek van de regering, wordt daarmee een lachertje. Er is gesteld 'op langere termijn', het dreigt in het hiernamaals te worden. De AbvaKabo kondigt harde acties aan, het hoofdbestuur van de ABOP heeft al afgehaakt.
- De zeer ingrijpende *Herziening Onderwijs Salarisstructuur* (HOS-nota) is door de ABOP vanaf het begin fel afgewezen. Onder het mom van een 'objektief' functie-waarderingssysteem wordt door Deetman, in navolging van van Kemenade, een bedrag van f 350 miljoen bezuinigd. De salariëring gaat niet meer naar bevoegdheid (opleiding), maar naar functie. Onderwijsgegenden worden in hiërarchische lagen ingedeeld: schoolleiders, kern-docenten en staffunktionarissen. Dus ook drie loongroepen. Promotie als je goed je best doet, als de schoolleiding dat ook vindt en als er een plaatsje vrijkomt. Over teamwork gesproken. Naast de onderwijskundige bezwaren tegen deze arbeidsdeling, stuit de HOS-nota op groot verzet omdat velen er honderden gulden op achteruit gaan. In het ATV- voorstel van het hoofdbestuur van de ABOP zijn de bezwaren en het verzet tegen de HOS-nota ingeleverd en daarmee gemiddeld 2% loon. Het strijdpunt met Deetman wordt

niet het inleveren, maar dat de 350 miljoen gulden in de onderwijsbegroting blijft.

Balans inleveroperatie: 1,85% + 9% (trend) + 3,5% (Rietkerk) + 2% (HOS) = 16,35%. Dan is de 'eigen bijdrage' niet meegeteld. De vraag is wel wie er nu nog boven modaal blijft.

De terugtocht en een leemte

Het gaat om meer dan alleen onthullende cijfers. De ABOP heeft eind jaren zeventig na uitvoerige discussie onder de leden een 'Alternatief Economisch Plan' vastgesteld. In het geheel van de beleidsplannen die de laatste jaren binnen de vakbeweging ontwikkeld zijn, is dit alternatief zonder meer vooruitstrevend te noemen (één van de grondslagen van de start van de Dialoog van Driebergen). In de samenvattende resolutie staan drie elementen, die in het kader van het ATV-voorstel bijzondere aandacht verdienen:

1. '...behoud van koopkracht tenminste tot en met het individuele modale inkomen',
2. '...doorvoeren van arbeidstijdverkortende maatregelen per dag...',
3. '...specifieke steunmaatregelen voor groepen met een zwakke positie op de arbeidsmarkt, zoals bijvoorbeeld vrouwen en jongeren.'

Begin 1981 aanvaardt de bondsraad een resolutie, die specifiek betrekking heeft op ATV. Onder aanvoering van de ABOP-vrouwen wordt vastgesteld dat ATV per dag 'het beste middel (is) om de werkbelasting te verminderen en om een betere verdeling van arbeid, zowel binnens- als buitenshuis, te bewerkstelligen'. Tevens wordt in deze resolutie gesproken van ATV 'met behoud van loon'.

Op deze elementen van het door de bondsraad van de ABOP vastgestelde beleid heeft zich in de genoemde themavergaderingen een belangrijk deel van de kritiek gericht.

In de eerste plaats heeft het hoofdbestuur erkend dat in het huidige voorstel het uitgangspunt 'met behoud van loon' wordt losgelaten. De kritiek is er echter niet minder om geworden. Vooral omdat de ABOP daarmee binnen de FNV de tot nu toe ingenomen vooruitstrevende positie verlaat.

In de tweede plaats wordt de 'voorkeursbehandeling' van vrouwen, in dit geval om de vrijkomende arbeidsplaatsen te bezetten (positieve diskriminatie), niet in het huidige voorstel opgenomen. Deze verzwakking van de positie van vrouwen dient ook in het onderwijs bestreden te worden, omdat vrouwen door hun vaak kortere diensttijd bovenaan de ontslaglijst staan. De oplaaiende discussie, ook binnen de ABOP, over zogenaamde 'tweeverdieners' geeft alle aanleiding op te komen voor positieve diskriminatie van vrouwen en hun eis voor economische zelfstandigheid. In de themavergadering in Amsterdam moest de algemeen voorzitter van de ABOP, van den Bosch, erkennen dat er op dit punt sprake was van 'een leemte in de gedachten-gang'. Hij zegde korrektie toe, maar verwachtte ook wel amendementen. Het is niet te verwachten dat hij op dit punt teleurgesteld zal worden.

In de derde plaats 'de betere verdeling van arbeid, zowel

THEMA: ARBEIDSTIJDVERKORTING - 'T MOET, MAAR NIET ZO

binnens- als buitenshuis'. In nr.1 van SOLIDARITEIT ('Herverdeling van de arbeid is meer dan arbeidstijdverkortung') is al geprobeerd aan te geven dat ATV een onvoldoende voorwaarde is om die herverdeling te realiseren. Dat laat onverlet dat ATV een belangrijke voorwaarde is. In de argumentatie van het hoofdbestuur ter verdediging van het ATV-voorstel is de relatie tussen ATV en de herverdeling van de arbeid echter een geheel eigen leven gaan leiden. Het wordt tot een doel op zichzelf gemaakt. Dat wil zeggen ATV met inleveren van loon wordt gerechtvaardigd vanuit de nagestreefde herverdeling van arbeid binnens- en buitenshuis. 'Als je nu geen offer brengt, krijg je nooit ATV en dus nooit herverdeling.' Dit standpunt is een illustratie van de strategiese overwegingen van het hoofdbestuur van de ABOP.

Het achterwaartse offensief

Over die overwegingen is het hoofdbestuur erg duidelijk, dat moet gezegd worden. Kort samengevat komen ze hierop neer. De aktiestrategie die de laatste jaren door de ABOP is gevoerd, is louter defensief geweest. Namelijk reageren op en tegen het overheidsbeleid. De in de stakingsakties door velen naar voren gebrachte noodzaak tot verbreding van het verzet zal op korte termijn geen resultaten opleveren. Zonder resultaten zal voor de leden de geloofwaardigheid van de bond aangetast worden. 'Ook de geloofwaardigheid naar de overheid toe wordt aangetast als diezelfde overheid het zich kan veroorloven de bond te negeren' (Toelichting bij het voorstel, Het Schoolblad, 9 juni 1983). Daarom moet de ABOP nu zelf initiatieven nemen en met een concreet plan komen dat werkgelegenheid schept. Dus: uit het defensief naar het offensief, gericht op directe resultaten. Dat houdt weliswaar inleveren in, maar 'als je niets doet, dan zullen de mensen waarschijnlijk ook zelf moeten betalen' (bestuurder Terpstra in Het Schoolblad van 2 juni 1983). Door het sluiten van een meerjarig kontrakt kunnen we de eenzijdige macht van Deetman breken. 'Deetman kan als werkgever laten zien dat het hem ernst is met de werkgelegenheid' (van den Bosch in Het Schoolblad van 23 juni 1983).

Achter deze strategiese overwegingen ligt een beoordeling van de staking van vorig jaar. Om die nog even in herinnering te brengen. Nooit eerder in de geschiedenis van de vakorganisaties in het onderwijs is zo langdurig en massaal

aktie gevoerd. De steun van ouders en leerlingen/studenten was groter dan ooit en in de loop van de stakingsweek nam het aantal stakers toe. In diezelfde periode werd de kritiek op de beperkte inzet van de staking algemener (waarom alleen tegen die 1,65% en bijvoorbeeld ook niet de aantasting van werkgelegenheid en kwaliteit van het onderwijs). Hetzelfde onderging het uitblijven van initiatieven om samen met andere (overheids)bonden het bezuinigingsbeleid aan te vallen (zie SOLIDARITEIT nr. 0, 'Onderwijsstaking, een terug- en vooruitblik').

Het hoofdbestuur heeft die kritiek afgewezen, veel vakbondsleden teleurgesteld, een adempauze ingelast en toen... kwam het ATV-voorstel.

Als er sprake is van ontmoediging bij de leden, zoals het hoofdbestuur vaststelt, dan is dat bepaald niet alleen door het uitblijven van directe resultaten. Als er geen draagvlak bij de leden bestaat voor nieuwe acties, zoals het hoofdbestuur vaststelt, dan heeft ze daaraan een bijdrage geleverd. Bijvoorbeeld door nu terugblikkend mee te delen dat de staking tegen de 1,65% extra loonsvermindering gevoerd is, omdat Deetman weigerde er iets tegen over te stellen. Dit soort terugblikken kweekt ontmoediging en roept vertwijfeling op: 'Hebben we daarom gestaakt'. 'Moeten we daarom een nieuw loonoffer brengen?'

Ontmoediging is een reëel gevaar. Aktieve leden kunnen zich afwenden van het vakbondswerk, de door de akties geworven leden raken teleurgesteld, andere leden (overwegen te) vertrekken. Deetman heeft daar geen moeite mee. Oproepen tot 'solidariteit met de zwakkeren', waarmee het ATV-voorstel begeleid wordt, worden er aannemelijker door.

Het lijkt er echter op dat de leden van de ABOP zich niet gewonnen geven. Zo is de afdeling Groningen één van de initiatiefnemers geweest voor een heel andere oproep, namelijk 'Prinsjesdag: Aktiedag, Stakingsdag'. Onder andere door de afdeling Amsterdam ondersteund. De verbreding van het verzet, waarvoor leden al vanaf oktober 1982 pleiten, wordt daarmee op korte termijn gesteld. Slechts onder de druk van een zwaarwegend negatief advies van het hoofdbestuur wees de bondsraad dit voorstel met een uiterst kleine meerderheid af. Op de themavergaderingen van juni, waar de leden van het hoofdbestuur hun voorstel verdedigden, blijkt de kritiek niet mals.

- Ik vertrouw Deetman mijn centen niet toe.
- Ik wil wel arbeidstijdverkortung, maar ik ben al het inleveren zat.
- De van ons gevraagde bereidheid tot inleveren, maakt ons onterecht verantwoordelijk voor de economische crisis.
- Het ATV-voorstel brengt verdeeldheid onder onderwijsgeevenden tot stand. Full-timers tegenover part-timers, 'boven modaal' tegenover 'tot en met modaal'.
- Het nagestreefde meerjarige kontrakt ontnemt ons elke mogelijkheid tot verdere akties.
- Zonder akties wordt de bezuinigingsdrift van Deetman gestimuleerd.
- Deetman overtuigen is een illusie. Het is een onderschatting van zijn positie en een overschatting van het 'redelijk overleg'.

Kort samengevat: Het ATV-voorstel is het offensief van de terugtocht.

In de dertiger jaren organiseerde het Nederlandsch Onderwijzersgenootschap steun voor de vele werkloze onderwijsgeevenden. Het NOG, opgericht in 1842, kan gezien worden als een eerste vorm van organisatie waaruit de ABOP is voortgekomen. (Uit: Onderwijsvakorganisatie, Jan Wolthuis)

Het wordt pittig in september

Gedurende de maand september in de ledenvergaderingen en de Buitengewone Algemene Vergadering kan de terugtocht naar een werkelijk offensief omgebogen worden. Het weerwerk zal bijvoorbeeld toegespitst moeten worden op:

- Arbeidstijdverkorting van 10%, in één keer ingevoerd.
Prima! Maar *met behoud van loon* voor allen.
- Volledige herbezetting van de vrijkomende arbeidsplaatsen. Prima! We kunnen dat zelf controleren.
- Bij die herbezetting: *positieve diskriminatie* voor vrouwen en jongeren.

En laten we een uitspraak van een man die dit jaar honderd jaar dood is, aktueel maken en als leidraad aan onze onderhandelaars meegeven: 'Wie zijn tegenstander wil verslaan, zal niet met hem in discussie treden over de kosten van de oorlog'.

Hans Boot